

DOI: [10.32702/2307-2156-2020.2.34](https://doi.org/10.32702/2307-2156-2020.2.34)

УДК 351

О. О. Акімов,
к. держ. упр., доцент, Заслужений економіст України, начальник відділу правового
забезпечення, Національна служба посередництва і примирення
ORCID: 0000-0002-9557-2276

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ СИСТЕМОГЕНЕЗУ ЯК ПАРАДИГМИ ДЕРЖАВНО- УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

О. Akimov
PhD in Public Administration, Associate professor, Honored Economist of Ukraine,
Head of the legal department, National Mediation and Conciliation Service

SOCIO-PSYCHOLOGICAL BACKGROUND OF SYSTEMOGENESIS AS A PARADIGM OF GOVERNMENTAL MANAGEMENT

У статті здійснено обґрунтування соціально-психологічних передумов системогенезу як парадигми державно-управлінської діяльності. Проаналізовано соціально-психологічні передумови системогенезу в процесі застосування системогенезного підходу до державно-управлінської діяльності, зокрема в частині виявлення формуючих чинників. Визначено, що загальною проблемою у науці та практиці державного управління залишаються процеси систематизації у сфері державно-управлінської діяльності, сфери впливів на здійснення державно-управлінської діяльності, процеси формування складових елементів державно-управлінської діяльності. У зв'язку з цим, аналіз досліджень цієї проблематики потрібно формувати комплексно, з врахуванням усіх складових елементів здійснення державно-управлінської діяльності, їх взаємозв'язку та тенденцій розвитку. Формування соціально-психологічних передумов системогенезу державно-управлінської діяльності як парадигми систематизує усі складові системи державного управління, поглиблює знання щодо їх особливостей, встановлює взаємозв'язки, формує напрями державно-управлінської діяльності, підвищує ефективність функціонування як самої системи державного управління, так і державно-управлінської діяльності як однієї з її підсистем.

Проблема застосування соціально-психологічних передумов системогенезу як парадигми до державно-управлінської діяльності обумовлена: відсутністю концептуальних засад системогенезного розвитку державно-управлінської діяльності; відсутністю врахування системогенезних аспектів розвитку загалом публічного управління, у тому числі і державного управління; розвитком вітчизняної практики здійснення державної служби, професійної діяльності державних службовців у системогенезному вимірі; відсутністю систематизованих, комплексних дослідження щодо проблематики застосування системогенезу як парадигми публічного управління загалом, і до державного управління зокрема.

Щодо напрямку дослідження соціально-психологічних передумов системогенезу державно-управлінської діяльності запропоновано розкрити професіоналізацію загалом державної

служби, професійну компетентність державних службовців, формування специфічного комплексу функцій і професійних стандартів; інституціоналізацію трудових відносин у сфері державної служби; розвиток інститутів індивідуальної професіоналізації тощо. Виявлено проблемні питання формування системогенезного підходу до здійснення державно-управлінської діяльності у гносеологічному аспекті. Запропоновано можливості застосування окремих методів дослідження державно-управлінської діяльності як системного утворення.

The article substantiates the socio-psychological prerequisites of systemogenesis as a paradigm of public administration. The socio-psychological prerequisites of systemogenesis in the process of applying the systemogenetic approach to public administration are analyzed, in terms of identifying formative factors. It has been determined that the general problem in the science and practice of public administration remains the systematization processes in the field of public administration, the sphere of influence on the implementation of public administration, the processes of formation of the constituent elements of public administration. In this regard, the analysis of research on this issue should be formed in a comprehensive manner, taking into account all the constituent elements of the implementation of public administration, their relationship and development trends. The formation of the socio-psychological prerequisites for the systemogenesis of public administration activity as a paradigm systematizes all the components of the public administration system, deepens knowledge on their features, establishes the relationship, forms the directions of public administration activity, increases the efficiency of functioning of both the public administration system and public administration as one of its subsystems.

The problem of applying the socio-psychological prerequisites of systemogenesis as a paradigm of public administration is due to: the lack of conceptual foundations of a systemogenetic development of public administration; the lack of consideration of the systemogenetic aspects of the development of public administration as a whole, including public administration; the development of domestic practice of civil service, the professional activities of civil servants in the systemic genesis dimension; the lack of systematic, comprehensive studies on the application of systemogenesis as a paradigm of public administration in general, and in public administration in particular. Regarding the direction of the study of the socio-psychological prerequisites of the systemogenesis of public administration, we proposed to disclose the professionalization of the civil service, the professional competence of civil servants, the formation of a specific set of functions and professional standards; institutionalization of labor relations in the field of public service; development of institutions of individual professionalization and the like. As a result of the study, the problematic issues of the formation of a systemogenetic approach to the implementation of state management activities in the epistemological aspect were identified. We have proposed the possibility of using certain methods of researching public administration as a systemic education.

Ключові слова: державно-управлінська діяльність; тенденції розвитку; системогенез; парадигма; публічне управління; державне управління; державна служба; соціально-психологічні передумови системогенезу.

Key words: public administration service; development trends; systemogenesis; paradigm; public administration; state power; public service; socio-psychological background of systemogenesis.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ.

Актуальність обґрунтування соціально-психологічних передумов системогенезу як парадигми державно-управлінської діяльності, їх розвиток, наукове підґрунтя та практична реалізація є важливою умовою розвитку вітчизняної науки публічного управління та адміністрування. Розвиток вітчизняного державного управління на сучасному етапі перебуває на етапі пошуку нових шляхів здійснення ефективної державно-управлінської діяльності, з можливістю пропонування кар'єрного зросту для молодих фахівців, залучення ефективного зарубіжного досвіду, розвитку нових професійних стандартів та формування нових

компетентностей для державних службовців. Функціонування та розвиток державно-управлінської діяльності як системного утворення потребує як наукового вивчення, зокрема у контексті методологічного його забезпечення, так і розробки практичних рекомендацій для ефективної її здійснення.

У зв'язку з цим, аналіз досліджень цієї проблематики потрібно формувати комплексно, з врахуванням усіх складових елементів здійснення державно-управлінської діяльності, їх взаємозв'язку та тенденцій розвитку. Формування системогенезу державно-управлінської діяльності як парадигми систематизує усі складові системи державного управління, поглиблює знання щодо їх особливостей, встановлює взаємозв'язки, формує напрями державно-управлінської діяльності, підвищує ефективність функціонування як самої системи державного управління, так і державно-управлінської діяльності як однієї з її підсистем.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика застосування системології до державного управління розглядається як у наукових працях вчених-адміністративістів, так і представників науки управління, конституційного, трудового, інших галузей права. Наведені в їхніх працях теоретичні положення характеризують сутність та зміст різних понять, підходів, які формують цілісне утворення системи, серед яких яскраво проявлений діяльнісна сутність системи державного управління, а саме: поняття державної служби, державної посади, проходження державної служби, службової кар'єри, професійного навчання та підготовки державних службовців, підвищення рівня компетентності державних службовців, питання оцінки діяльності державних службовців тощо. Теоретичною основою та аналізом практики реалізації основних аспектів державно-управлінської діяльності займалися такі вчені як, В.Б. Авер'янов, Г.В. Атаманчук, В.В. Баштанник, Л.Р. Біла, К.С. Бельський, І.П. Голосніченко, В.М. Горшеньов, І.Є. Данильєва, Є.В. Додін, С.Д. Дубенко, М.І. Іншин, Д.П. Калаянов, Р.А. Калужний, О.Д. Крупчан, Є.Б. Кубко, Б.М. Лазарєв, В.К. Малиновський, В.М. Манохін, Т.В. Мотренко, О.Д. Оболенський, В.Ф. Опришко, Р.С. Павловський, І.М. Пахомов, С.М. Сєрьогін, Ю.М. Старілова, В.М. Шаповал, Ю.С. Шемшученко, Л.С. Явич, О.М. Якуба, М.К. Якимчук та ін.

Проблематика застосування соціально-психологічних передумов системогенезу як парадигми державно-управлінської діяльності виявлена і до окремих елементів державно-управлінської діяльності. До прикладу складним та багатоаспектним є поняття посади державної служби, яке за своїм змістом, наповненням, характеристиками, місцем у системі державної служби та іншими особливостями вчені розкривають за допомогою різноманітних методологічних підходів. Дослідниками визначено на основі аналізу історичної традиції процеси становлення і функціонування систем державного управління окремих зарубіжних держав, принципи взаємодії складових такої системи та їх взаємозалежності, що дозволяє розкрити етапи розвитку державного управління, виявити соціально-психологічні передумови системогенезу як парадигми державно-управлінської діяльності в процесі його функціонування.

НЕВИРІШЕНІ РАНІШЕ ЧАСТИНИ ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ.

Загальною проблемою залишаються дослідження тенденцій розвитку соціально-психологічних передумов системогенезу як парадигми державно-управлінської діяльності як основи парадигми системогенезу державно-управлінської діяльності. Частинами цієї загальної проблеми, які потребують вирішення, є вибір формуючих критеріїв у державно-управлінській діяльності, взаємозв'язки складових елементів державно-управлінської діяльності, формування визначальних факторів розвитку професійної діяльності державних службовців та органів державної влади. Формування концепту системогенезу державно-управлінської діяльності дозволяє систематизувати складові системи державно-управлінської діяльності, виявити їх особливості, встановити взаємозв'язки, розкрити розвиток, підвищувати ефективність державно-управлінської діяльності.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Мета даної статті – обґрунтування тенденцій розвитку соціально-психологічних передумов системогенезу як парадигми державно-управлінської діяльності. *Об'єктом даного дослідження* є державно-управлінська діяльність. *Предметом дослідження* є виявлення проблем розвитку державно-службової діяльності як основи соціально-психологічних передумов системогенезу державно-управлінської діяльності

Для цього поставлені такі завдання: а) виявити тенденцій розвитку державно-службової діяльності як основи соціально-психологічних передумов системогенезу державно-управлінської діяльності; б) виявити передумови застосування системогенезного підходу до державно-управлінської діяльності; в) виявити проблеми формування соціально-психологічних передумов системогенезного підходу до здійснення державно-управлінської діяльності у гносеологічному аспекті; г) окреслити методологічні проблеми дослідження та можливості застосування окремих методів дослідження до системогенезного підходу державно-управлінської діяльності.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБґРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Системогенез державно-управлінської діяльності включає розвиток усіх складових системи державно-службової діяльності, у тому числі її психологічної підсистеми. На нашу думку, основним елементом психологічної підсистеми державно-управлінської діяльності як одного із ресурсів загалом системогенезу державно-управлінської діяльності є їх психологічна готовність. Державний службовець виступає фактором збурення двох систем - державного управління та суспільства, а значить впливає на процеси в частині їх вдосконалення. Зазначене повертає до розгляду психологічної готовності державних службовців у контексті розвитку їх особистості.

Усебічне вивчення психологічних основ до професійної діяльності державних службовців різних рангів і категорій є необхідним для формування психологічної підсистеми у системогенезному контексті. Отже, державному службовцю у процесі виконання службово-посадових обов'язків необхідно постійно гнучко реагувати на зміни в середовищі, а значить бути психологічно готовим до різноманітних нововведень [1]. Тому суперечність полягає в тому, що державно-службова діяльність державних управлінців не завжди постає у "формі нормативно-ухваленого способу діяльності, в якому узагальнено й закріплено досвід попередників" [2].

На думку О.О. Глушко, термін психологічна готовність до діяльності було введено в проблемне поле психологічної науки в 1976 році білоруськими дослідниками М.І. Дьяченко і Л.А. Кандиловичем [3]. Так, психологічна готовність розглядається як поняття, що відображає виявлення суті властивостей і стану особистості. У свою чергу, залежно від змісту і конкретних завдань, що розв'язуються суб'єктом трудової діяльності, готовність поділяють на короткотривалу (ситуативну), що детермінується відповідними психічними станами, і відносно сталу, що визначається стабільними якостями (особливостями) особистості [4]. Разом з цим готовність у державно-управлінській діяльності розглядається не лише як властивість чи ознака окремої особистості. Вона, по суті являється концентрованим та інтегрованим показником потенційних можливостей особи виконувати певну роботу або завдання, слугує мірилом її професійних здібностей, свого роду, основою та критерієм їх оцінювання.

Значну увагу науковці приділяють феномену психологічної готовності до державно-управлінської діяльності в системах "людина-людина", які функціонують здебільшого у силових структурах. Природно, що особливість завдань й умов роботи останніх зумовлює інтерпретацію цього явища у такому сенсі, як "оптимальна бойова готовність". Вона поділяється на психічну - загальну і спеціальну, технічну і фізичну [5]. У свою чергу О.О. Назаров розрізняє такі структурні компоненти психологічної готовності як образ структури дії, загальний психофізіологічний стан, психологічна спрямованість особистості [6]. Тут доцільно звернути увагу на явище рефлексії професійного становлення, що розглядається М.Ю. Барбан як "здатність людини виокремлювати, аналізувати, оцінювати, пізнавати, усвідомлювати свої можливості, особистісні та професійно важливі якості, різні боки своєї діяльності та розвитку як професіонала" [7]. Із визначення щойно згаданого феномену зрозуміло, що психологічна готовність до державно-управлінської діяльності передбачає роботу фахівця із своїми потенційними можливостями та якостями у площині майбутньої роботи та виробничих завдань. Тому формування психологічної готовності обов'язково має охоплювати розвиток професійної рефлексії і, зокрема, "Я-настрой на професію" та символічну репрезентацію професії для "Я" (образи "Я-в професії").

Звичайно, у контексті державно-управлінської діяльності такі аспекти психологічної готовності навряд чи є змістовно повністю сприйнятливими, однак можна використати напрацювання, що стосуються структуризації психологічної готовності й уточнення її змісту залежно від виду діяльності.

Важливе місце і роль О.В. Іванова відводить професійній готовності до державно-управлінській діяльності, оскільки визначає її як детермінанту професійного становлення фахівця [8]. Разом з цим професійна готовність носить інтегративний характер й охоплює функціональну, емоційну та особистісну взаємозалежні та взаємообумовлені підструктури.

Дослідник Ж.Ю. Половнікова теж підкреслює ієрархічну природу психологічної готовності та визначає останню як систему професійно важливих індивідуально-психологічних якостей особистості, яка володіє необхідними професійними знаннями, вміннями й навичками [9]. Психологічна готовність проявляється в стані оптимальної мобілізованості під час виконання професійних задач.

В окремих дослідженнях категорія "готовності" розглядається у взаємозв'язку з іншими особистісними феноменами в контексті управління. Вони, на нашу думку, не просто тісно пов'язані із соціально-психологічною готовністю до державно-управлінській діяльності, а досить щільно інтегровані в неї. Так, Б.А. Щербатюк розглядає феномен самовизначення та його психологічні особливості в жінок, орієнтованих на управлінську діяльність [10]. Основною складовою цього явища слугує готовність особистості до знаходження свого місця в суспільстві, що охоплює урахування і співвіднесення суспільних вимог та здібностей особистості, комплекс внутрішніх умов, визначаючих здатність до вирішення важливих питань життєдіяльності.

В багатьох концептуальних теоріях головним чинником професійного становлення визначається особистість, а особистісний і професійний розвиток вбачається як єдиний цілісний процес. Це зумовлено індивідуальними характерними рисами особистості, її активністю та якісними змінами у процесі розвитку. Для характеристики самоактивності фахівця Л.А. Колісніченко використовує поняття саморегуляція як "переважно усвідомлене планування, побудова та перетворення суб'єктом власних дій і вчинків стратегії життєдіяльності загалом відповідно до життєвих потреб, мотивів, особистісно значущих цілей, спрямованості" [11]. Тому професійне навчання рекомендовано будувати, маючи на меті створення умов для підтримки розвитку особистості, забезпечуючи стимулювання її власної активності у поведінці й професійному становленні й реалізації.

На думку В.П. Хапілової готовність до успішної діяльності забезпечується такою системною характеристикою особистості як конкурентоздатність фахівця [12]. Далі науковець уточнює, що це система психологічних характеристик, яка забезпечує адаптацію менеджера до менеджерської діяльності та її виконання на найвищому професійному рівні. На практиці це проявляється в здатності генерувати нові, оригінальні ідеї, аргументовано доводити їх важливість для соціального, професійного та особистісного розвитку й створювати умови для їх ефективного розвитку, започатковувати нові й перспективні напрями діяльності та мобілізувати

персонал організації на їх реалізацію.

З позиції В.В. Завірюхи, складовими конкурентоспроможної особистості виступають здатності та здібності до професійного самозростання і пропонує багаторівневу структуру здатностей до професійної діяльності [13]. Останні є складним психологічним багаторівневим утворенням, до якого входять простіші здатності та здібності людини, що у сукупності забезпечують потенційну можливість виконання елементів професійної діяльності в їх єдності, тобто безпосереднє здійснення діяльності взагалі.

Досліджуючи соціально-рольову позицію майбутнього фахівця, О.В. Літвінова відзначає тісний зв'язок готовності до виникнення життєвих домагань із його очікуваннями як передбаченням бажаного майбутнього у формі образу [14]. До прикладу, явища конкурентоздатності й очікування корелюють із психологічною готовністю до роботи в умовах європейської інтеграції. Це зумовлено тим, що реалізація євроінтеграційної політики вимагає від державного службовця генерування нових ідей та "нестандартних рішень, нестандартних підходів до втілення стандартних рішень, потребує розробки нових напрямів роботи в рамках виконання тих чи інших міжнародних домовленостей України. І, звичайно, налагодження діяльності охоплює прогнозування очікуваного результату, формування його майбутнього образу.

Враховуючи наявність в системі професійного навчання державних службовців різних кваліфікаційних рівнів - магістратура, бакалаврат, виникнення у слухачів бажання змінити у майбутньому профіль роботи шляхом освоєння нової спеціалізації під час навчання, наприклад, на сферу європейської інтеграції, заслуговують на увагу дослідження Б.О. Федоришина стосовно основ професійної орієнтації [15]. Оскільки у вищезгаданій системі навчаються фахівці, які визначились у професійному плані, то вбачається доцільним проведення активної професійно-інформаційної роботи. Це необхідно для "професійного дозрівання" особистості, розвитку її здатності аналітично проектувати психологічну структуру майбутньої професійної діяльності в умовах євроінтеграції на психологічну сферу власної особистості.

Важливим з позицій орієнтації на професійну перспективу, на погляд Н.І. Іванцева, є механізм ідентифікації із професійною групою, як передумова професійного та особистісного розвитку фахівця і побудови системи його ціннісних орієнтацій. Остання розглядається як особлива форма реалізації ставлення особистості до власного "Я" і соціального світу [16]. Розглядаючи питання детермінації та закономірностей розвитку ціннісних станів свідомості, Н.І. Іванцев підкреслює, що суттєві трансформації внутрішніх зв'язків особистісної організації відбуваються в нових умовах інституціоналізованої діяльності і в нових умовах оволодіння фахівцем засобами діяльнісного існування. В результаті особистісно-психологічних змін індивід піднімається на інший рівень самоорганізації та самовияву в системі взаємовідносин та взаємозв'язків із зовнішнім середовищем і, передусім, із референтною групою [16].

Наголошуючи на існуванні різних дефініцій понять "ідентичність" та "ідентифікація", М. Марусинець пояснює це тим, що ідентичність є фундаментальним компонентом і механізмом розвитку самосвідомості, який опосередковується соціокультурними та історичними обставинами життя, індивідуальним життєвим шляхом людини та іншими динамічними чинниками [17]. Тобто особистість змушена адаптуватись до нових соціально-економічних умов і надавати власній соціальній активності відповідного змісту й спрямування. Більше того, в умовах кризи "надіндивідуального цілого" імперативно формуються нові моделі соціальної поведінки індивіда й конструювання іншої персональної системи цінностей.

Таким чином професійна ідентичність має розглядатися у контексті соціальної перервності й нестабільності, які формують такого суб'єкта, який здатен легко змінювати свої соціальні ролі та відповідні ідентичності. Інакше кажучи, особистість відмовляється від "справи усього життя" як професії, що дає їй можливість актуалізуватися й самоствердитися, досягти бажаного матеріального й соціального статусу [17].

Оскільки більшість із вищезгаданих дослідників наголошують на впливові середовища на державно-управлінську діяльність та пов'язаних із нею феноменів, то слід зауважити, що сучасна система державного управління функціонує не просто в умовах швидкоплинності періодичного загострення соціально-економічної та політичної ситуації, а в умовах системної суспільно-політичної кризи. З огляду на це обґрунтованим є розгляд такого явища як професійне становлення особистості. Так науковцем С.С. Єрмаковою, серед інших характеристик останнього, виокремлюються "готовність до постійного професійного зростання", пошук оптимальних прийомів якісного і творчого виконання діяльності відповідно до індивідуально-психологічних особливостей працівника [18]. Постійна трансформація професійного становлення відбувається шляхом переходу професіонала з однієї стадії на іншу, що породжує її кризу.

Формування цілісного уявлення про психологічну готовність державних службовців до професійної діяльності потребує системного упорядкування структури властивостей державного службовця. Конкретизація засад структурування якостей останнього зумовлює використання поняття особистості державного службовця як ієрархічно організованої системи, що в контексті розвитку системогенезу державно-службової діяльності являється одним з складових елементів загальної системи державно-управлінської діяльності. До її характеристик відноситься наявність цілісної структури елементів, взаємозв'язок між ними, їх ієрархічна організація, системоутворюючі фактори, вхідні і вихідні структурно-функціональні характеристики, рівень розвитку.

Основою формування психологічної підсистеми державно-службової діяльності слугують компоненти тривимірної системи базових параметрів цілісної психологічної структури особистості.

А згідно з «ортогональним принципом» кожен елемент цієї системи зазнає системного впливу та системно сполучає в собі функції основних трьох структур. Саме в такий спосіб проявляється основний

критерій системи – інтегративна властивість. Тому під час моделювання слід відображати лише ті властивості особистості державного службовця, які є суттєвими для вирішення ним професійних завдань. Тобто відповідний набір особистісних якостей має забезпечити появу такої інтегративної властивості державного службовця, як його психологічна готовність до професійної діяльності. Ця модель буде прагматичною, оскільки формується під раціональну діяльність, і під неї буде підганятися/коригуватися реальність – особистість майбутнього фахівця. А фактором системного впливу на модель виступають процеси, які трансформуються у площину професійної діяльності у вигляді прагматичних, чітких і конкретних державно-управлінських цілей, рішень, завдань, процедур, регламентів та обов'язків щодо їх провадження.

Системогенезна парадигма державно-управлінської діяльності в частині розвитку психологічної підсистеми вказує на необхідність розкриття психологічної готовності до професійної діяльності. Так, в контексті державного управління Ю. Шаров розглядає готовність до виконання вимог муніципального менеджменту [19], М. Рудакевич досліджує готовність української державної служби до інтеграції в європейський етичний простір [20], Ю. Молчанова вивчає психологічну готовність керівника до управління [21], С. Хаджирадева розкриває готовність державних службовців до професійно-мовленнєвої комунікації [22]. Окрім цього, С. Скочиляс відносить формування й розвиток у військовослужбовців психологічної готовності до виконання службових обов'язків до психологічного забезпечення їх адаптації [23], А. Мойсеєнко детально обґрунтовує готовність населення України до діяльності в інформаційному суспільстві [24], І. Кулініч розглядає психологічну готовність через призму трудового самовизначення студентської молоді в умовах нової соціальної перспективи тощо [25]. З огляду на викладене зазначимо, що аналіз тематики психологічної готовності до професійної діяльності не обмежується зазначеними сферами діяльності.

Розглядаючи підходи до визначення психологічної готовності до державно-управлінської діяльності, доцільно застосувати такі головні характеристики психологічної готовності за А. Мойсеєнко [24]: а) суттєва передумова цілеспрямованої діяльності, її регуляції, стійкості та ефективності, яка допомагає людині успішно виконувати свої обов'язки, правильно використовувати знання, досвід, особистісні якості, зберігати самоконтроль і перебудовувати свій спосіб дій при появі непередбачених перешкод (С. Максименко, О. Пелех); б) стійка характеристика особистості, яка в конкретному своєму прояві виражається в готовності до професійної діяльності, психічний стан особистості, який виражається в здібності приймати самостійні рішення при виникненні складних професійних задач, оцінці своїх можливостей в їх співвідношенні до майбутніх труднощів і досягненні певних результатів, передачі своїх знань іншим (Т. Іванова); в) відносно стійкий стан, що визначається базовими (зокрема характерологічними) і програмованими (мотиваційними та інтелектуальними) властивостями особистості і проявляється в активно-позитивному ставленні до професії та у сформованій професійній самосвідомості (Е. Корабліна); г) сформована спрямованість на професійну діяльність, настанова на роботу, наявність інтересу до предмета діяльності, потреба в самоосвіті у цій галузі, розвинуте професійне мислення (В. Сластьоніна); д) цілеспрямований вияв особистості, який включає систему професійних знань, навичок, умінь, потреб, мотивів, психологічних якостей, настанов і станів особистості, який дозволяє успішно включитися в професійну діяльність і виконувати її оптимальним для даної діяльності і даної особистості чином (П. Горностаї); е) потреба у діяльності, необхідність усвідомлення відповідності особистісних якостей вимогам діяльності, усвідомлена мотивація особистісних прагнень до даної спеціальності (О. Мороз); ж) поєднання багатьох і дуже різноманітних взаємопов'язаних рис, а не окрема якість людини, не окрема риса особистості (А. Смірнов).

Заслуговує на увагу визначення психологічної готовності особистості до праці І. Кулініча, який розглядає її як складне багаторівневе утворення, що включає операційну й особистісну підструктури [25].

Різноманітність інтерпретацій поняття «психологічна готовність до професійної діяльності» зумовлена відсутністю єдності в розумінні його природи як суто психологічного утворення в системі професійно важливих якостей працівника. Свідченням цьому слугують вищезгадані визначення цього поняття в контексті різноманітних сфер діяльності, коли окремі науковці акцентують увагу на інструментальних, допоміжних аспектах психологічної готовності. Також зазначене явище розглядається як прояв психологічного стану, що теж спрощує його розуміння, оскільки психологічний стан індивіда може змінюватись. Інакше кажучи, перебуваючи у певному психологічному стані, людина не завжди може прийняти адекватне рішення чи оптимально діяти, однак це не може слугувати показником чи вираженням психологічної неготовності. Більше того, під час постановки окремих завдань навіть досвічений фахівець не в змозі оцінити свої можливості в їх співвідношенні до майбутніх труднощів, про які він не має уяви.

Також не в кожній ситуації діяльності працівник має «активно-позитивне відношення» до професійної діяльності. Прикладом складності співвіднесення власного професійного потенціалу й майбутніх професійних проблем, породжених європейськими інтеграційними процесами, слугує психологічний стан вітчизняних державних службовців. Це зумовлено невизначеністю наслідків впливу європеїзації на рівень здійснення консультативно-дорадчих та організаційно-розпорядчих функцій, характер і види управлінських завдань, перелік, способи й стилі виконання ними службово-посадових обов'язків. Зазначене можна підтвердити думкою І. Грицяка про те, що «абсолютна більшість вітчизняних державних службовців ще не усвідомлюють наслідків впливу процесу європеїзації на їх повсякденну роботу» [26]. Тому відсутність чіткого уявлення про формат діяльності в євроінтеграційних умовах свідомо чи несвідомо нівелює позитивну настанову значної частини персоналу національної державної служби на євроінтеграційні процеси.

Наразі практика свідчить, що в цілому психологічна готовність до державно-управлінської діяльності

має місце за всіх вищевказаних умов, а психологічний стан працюючого є не стільки її виразником, скільки показником рівня готовності здійснювати професійну діяльність. Однак цінність вищевказаних трактувань полягає у з'ясуванні понять, дотичних до поняття психологічної готовності до професійної діяльності – професійні обов'язки, знання, мотиви, настанова на роботу, гнучкий стиль діяльності; визначенні її системних характеристик і складових – інтерес до предмета діяльності, потреба в самоосвіті, розвинуте професійне мислення, базові (зокрема характерологічні) і програмовані (мотиваційні та інтелектуальні) властивості особистості, операційні та особистісні підструктури.

Це дає можливість під час розгляду системогенезу державно-управлінської діяльності з'ясувати джерела, передумови й чинники її виникнення, обґрунтувати необхідність формування і висвітлити підходи й способи її застосування.

У низці робіт, що стосуються трудового самовизначення особистості [25; 27] акцентується увага на рівнях сформованості психологічної готовності до праці взагалі, і до професійної діяльності зокрема. На погляд І.Кулініча початковий рівень сформованості психологічної готовності до праці характеризується відсутністю її професійної і спеціальної диференціації і запроваджується, переважно, на стадії професійних намірів. Якісними складовими зазначеного рівня виступають готовність до професійного навчання, і, безпосередньо, професійне навчання. Результат професійного навчання знаходиться в основі наступного рівня сформованості психологічної готовності до праці. Він виражається в «готовності індивіда до конкретної професійної діяльності, до входження в трудовий колектив, в систему професійних і виробничих взаємовідносин» [25].

Зазначені рівні є актуальними в контексті психологічної готовності державних службовців до професійної діяльності в умовах євроінтеграції, а тому потребують висвітлення через призму європейського виміру. Початковий рівень може бути притаманним для студентів, які навчаються у ВУЗах, що готують фахівців для роботи в органах державної влади й місцевого самоврядування та випускників, які після закінчення ВУЗу йдуть навчатися в Національну академію державного управління при Президентові України та її регіональні інститути. Тобто в індивіда є професійний намір стати державним службовцем, але відсутня спеціальна диференціація, оскільки в нього ще недостатньо знань для усвідомлення перспективи діяльності. Початком формування зазначеної психологічної готовності є стадія переходу від готовності до професійного навчання безпосередньо до навчання. Оскільки наступний рівень психологічної готовності до професійної діяльності залежить від результатів навчання, то важливим є рівень програм з державного управління, за якими навчаються студенти й слухачі. Отже, другий рівень, або психологічна готовність державного службовця до професійних і управлінських відносин європейського виміру визначається мірою, якою модулі й дисципліни включені в курс викладання цих програм. Тобто міждисциплінарність, комплексність, різносторонність і відповідність навчальних програм сучасним викликам будуть визначати результати навчання державних службовців і, в кінцевому результаті, рівень їх психологічної готовності до здійснення професійної діяльності.

Уточнюючи напрями й передумови формування психологічної готовності державних службовців до державно-управлінської діяльності в умовах системогенезного розвитку професійної діяльності, доцільно навести думку А. Ковальова, який вважає, що «формування психологічної готовності до праці означає не що інше, як утворення тих необхідних суб'єктивних умов чи властивостей особистості, що забезпечують можливість людині свідомо та добросовісно, зі знанням справи працювати в колективі чи для колективу» [24].

Тому слід акцентувати увагу на доцільності формування саме особистісних якостей і психологічних підструктур фахівця, оскільки в першу чергу вони забезпечують його свідому, добросовісну й компетентну працю.

Такий підхід є виправданим, оскільки його змістовна частина корелює із складовими психологічної готовності – базовою (зокрема характерологічною) і програмованою (мотиваційною й інтелектуальною) (Е. Корабліна) та потребами, мотивами, психологічними якостями особистості, настановами й станами (П. Горностай).

У системогенезному аспекті розгляду державно-управлінської діяльності виокремлена схема «людина-людина», де психологічна готовність має дві складові, які, з одного боку охоплюють професійні знання, уміння і навички, з іншого – особистісно-психологічні утворення й риси державного службовця: установки, переконання, мотиви, стимули, здібності, інтереси, професійну пам'ять, мислення, увагу, емоційно-вольові якості, морально-етичні норми й правила. Зазначені компоненти, взаємодіючи під час професійної діяльності державного управлінця забезпечують успішне виконання функцій та завдань [28; 34; 35; 36; 37; 38; 39; 40; 41; 42; 43].

Разом з цим, О. Глушко зазначає, що психічні процеси і властивості складають ядро психологічної готовності і слугують фундаментом якостей особистості [3]. А характеристиками психологічної готовності виступають психологічні якості й властивості, психічні особливості й моральні якості як підґрунтя установки фахівця на усвідомлення його професійних функцій, ефективних способів організації роботи, співвіднесення особистісних здібностей з реальними можливостями.

Доцільно звернути увагу на те, що перелік щойно зазначених характеристик охоплює моральні якості, розвиток яких є одними із складових елементів системогенезу як парадигми державно-управлінської діяльності. Це зумовлено різною природою психологічних рис та моральних якостей. Психічні особливості та психологічні риси даються людині від природи і залишаються практично незмінними, наприклад інтровертність чи екстравертність. Однак, в процесі життєдіяльності, під впливом певних умов та чинників можуть бути дещо скориговані. Моральні ж якості є результатом виховання та соціалізації особистості і, під впливом обставин,

можуть кардинально змінюватися. У численних джерелах вітчизняної та світової літератури можна знайти не один приклад того, як позитивно змінювались моральні якості літературних героїв після перенесених випробувань, або навпаки – вони морально деградували. Вважаємо, що високі чи низькі моральні якості не зовсім коректно розглядати поряд з психічними та психологічними рисами як характеристику психологічної готовності.

Визначаючи розвиток психологічної готовності у системогенезному аспекті, доцільно відокремити моральні якості від психологічних структур, оскільки наявність взаємозв'язку й взаємозалежності між ними можна підтвердити лише після проведення відповідних досліджень.

Тому психологічні складові особистості слід розглядати як складові психологічної підсистеми у тісному взаємозв'язку з поведінкою працівника, його професійними діями. Адже саме поведінка – врівноважена, стабільна, доброзичлива, і характер професійних дій – продумані, адекватні, усвідомлені, цілеспрямовані, можуть слугувати показником зрілості психіки й стійкості психологічних утворень особистості і саме в них вони найбільш яскраво проявляються.

Розглядаючи зміст психологічної готовності, О. Глушко виокремлює інтегральні характеристики особистості, які охоплюють інтелектуальні, емоційні і вольові властивості, професійно-моральні переконання, потреби, звички, знання, вміння і навички, педагогічні здібності [3].

Погоджуємось із більшістю зазначених характеристик, однак викликає сумнів віднесення до змісту психологічної готовності такої категорії, як звички. На наш погляд, навряд чи звички палити, виходити перед сном на прогулянку, читати детективи можуть бути змістовним наповненням психологічної готовності до професійної діяльності. А розкривати зміст останньої в системах «людина-людина» необхідно через визначення й опис структури.

Так, О. Іванова виокремлює такі підструктури [8]: а) функціональну, що охоплює мотиваційний (мотиви й орієнтація на цінності), когнітивний (спеціальні та галузеві знання) та операційний (професійні уміння та навички) компоненти; б) емоціональну, що характеризується як спрямованість на вирішення завдань, впевненість і професійна задоволеність; в) особистісну, що включає професійно важливі якості – вольові, моральні.

Як приклад, Ж. Половнікова виділила п'ять основних компонентів у структурі психологічної готовності працівників органів внутрішніх справ до діяльності [9]. Мотиваційна складова означає свідомий вибір професії, цілеспрямованість, обов'язковість у роботі, професійне удосконалення, впевненість і відповідну підготовку. Операційна складова включає професійну спостережливість, винахідливість, швидкість мислення, уміння приймати неординарні рішення, здатність розуміти людей і вміти впливати на них з допомогою комунікативних умінь і навичок. Вольова складова охоплює емоційну стабільність, вміння управляти своїм психічним станом, свідоме відношення до професійного ризику, здатність досягати цілей і переносити при цьому великі фізичні й нервово-психологічні навантаження. Оцінна складова передбачає наявність об'єктивності в оцінюванні та прийнятті рішень, інтерпретацію подій і явищ у психологічній площині, прогнозу оцінку ситуації, психодіагностичні здібності, оцінку логіки й послідовності втілення рішень і вчинення дій. Функціональна складова ґрунтується на міцній, гнучкій і врівноваженій нервовій системі, містить явища, пов'язані з такими психічними процесами, як просторова орієнтація, розвинуте сприйняття, гостра професійна пам'ять.

Дещо розширений та уточнений варіант класифікації складових психологічної готовності студентів до професійної педагогічної діяльності пропонує О. Глушко з посиланням на Л. Кондрашову: мотиваційний; орієнтаційний; пізнавально-оперативний; емоційно-вольовий; психофізіологічний; оцінюючий [3]. Розгляд суті кожного з цих компонентів психологічної готовності зумовлено тим, що вони характерні для системи «людина-людина», яка притаманна різним видам професійної діяльності. Разом з цим, враховуючи специфіку функціонування системи державної служби – її ієрархічний характер, законодавчо визначені стандарти, процедури й вимоги до роботи її елементів – державних службовців, слід критично проаналізувати напрацювання в інших сферах діяльності.

Так, мотиваційний компонент в трактуванні О. Глушко охоплює установки, інтереси і прагнення, які тісно кореспондують з педагогічною діяльністю. Він ґрунтується на професійно-педагогічній спрямованості, яка розглядається як особисте прагнення людини застосувати свої знання в обраній професійній сфері. В ній виражається позитивне ставлення до професії, схильність, інтерес і бажання професійно вдосконалюватися. Також педагогічна спрямованість визначає стійкість, глибину й широту професійних інтересів і педагогічних ідеалів. У свою чергу, рівень сформованості професійного інтересу впливає на характер самовдосконалення й роботу майбутнього фахівця над собою в контексті реалізації власного професійно-особистісного потенціалу [3].

Орієнтаційний компонент включає ціннісно-професійні орієнтири, які ґрунтуються на професійній етиці, професійно-педагогічних ідеалах, поглядах, принципах, переконаннях і готовності діяти відповідно до них. В інтерпретації О. Глушко головним елементом орієнтаційного компонента визначаються ціннісні орієнтації особистості, професійно-педагогічний світогляд та рівень його глибини. До його базових елементів віднесено узагальнені професійні знання, погляди, переконання, принципи і готовність діяти в практичних ситуаціях відповідно до зазначених позицій [3].

Особливо відокремлюються професійно-педагогічні переконання як важлива змістовна сторона психологічної готовності до професійної діяльності. Це зумовлено тим, що вони забезпечують послідовність професійних дій, цілеспрямованість педагогічної роботи і спілкування.

У зміст готовності до професійної педагогічної діяльності включено професійну освіченість. Разом з цим, акцентується увага на тому, що не лише остання визначає успішність діяльності фахівця.

Важлива роль відводиться професійній етиці, що ґрунтується на моральних нормах, оцінці й самооцінці, контролі й самоконтролі, повазі до норм і вимог суспільного життя, а також умінні прищеплювати загальнолюдські норми колегам та особам, які навчаються [44; 45; 46; 47; 48].

Пізнавально-операційний аспект психологічної готовності включає увагу, уявлення, сприйняття, пам'ять, педагогічне мислення й здібності, знання, дії, операції і заходи. Зазначені феномени розглядаються як обов'язкові складові й запорука успішної професійної діяльності. Підкреслюється і розкривається специфіка уваги фахівця, яка полягає в її можливості переключатися, розподілятися, переміщуватися по об'єктах, залишаючись при цьому стійкою, сконцентрованою та спрямованою на дії.

Важливими серед інших визначаються такі елементи пізнавально-операційного компонента готовності як педагогічне мислення, яке проявляється в умінні виявляти педагогічні ситуації, явища, факти, розпізнавати, моделювати їх та прогнозувати вірогідні наслідки; педагогічні здібності, що охоплюють педагогічну спостережливість, педагогічне передбачення й уявлення. Наступним важливим елементом є професійні вміння і навички, пов'язані з володінням мовою тіла, правильним використанням вербальних та невербальних засобів.

Також зауважується, що цілеспрямоване формування професійної уваги, пам'яті та уявлення слугує важливим фактором підвищення психологічної готовності для роботи в системах «людина-людина». Тому, в методичному плані О. Глушко ставить завдання щодо організації фахової підготовки майбутніх педагогів таким чином, щоб якомога краще показати зв'язок навчального матеріалу з майбутньою професією. За умови зорієнтованості знань і спеціальних умінь на майбутню професійну діяльність вони стають дієвими інструментами [3]. Окрім цього забезпечується єдність теоретичної і практичної підготовки і формування необхідного рівня професійної готовності до діяльності.

О. Кондрашова до відносить до емоційно-вольового компоненту психологічної готовності почуття, вольові процеси, що знаходяться в основі успішного перебігу і результативності діяльності педагога; емоційний тонус, емоційну сприйнятливість, цілеспрямованість, самовладання, наполегливість, ініціативність, рішучість, самостійність, самокритичність, самоконтроль [29]. А зв'язки інтелектуального й емоційного в сфері особистості характеризують зміст психологічної готовності. Тобто виникає потреба не лише в знанні певних явищ, а й в необхідності осмислення цих явищ людиною. Інакше кажучи, накопичення знань і розвиток інтелекту треба здійснювати паралельно з урахуванням емоційної складової та формуванням культури почуттів. Далі О. Глушко вказує на необхідність такої організації навчально-виховного процесу, щоб студенти відчували емоції і почуття аналогічні емоціям і почуттям педагогів під час роботи [3].

Окрім емоційно-чуттєвого блоку визначаються вольові якості, які забезпечують психологічну готовність до професійної діяльності, а саме: цілеспрямованість; самовладання і витримка; наполегливість; ініціативність; рішучість; самостійність; самокритичність.

Психофізіологічна складова психологічної готовності охоплює низку рис, пов'язаних з вольовими якостями, здатністю до контролю й управління власною поведінкою та поведінкою інших.

Оцінюючий компонент включає самооцінку власної професійної підготовки і відповідність процесів з виконання професійних завдань оптимальним педагогічним зразкам [3].

Погоджуючись із більшістю характеристик мотиваційної компоненти, звернемо увагу на позиціонування професійної спрямованості по відношенню до професійних ідеалів як чинника визначення професійних ідеалів. На наш погляд таке співвідношення не зовсім коректне, оскільки професійно-педагогічна спрямованість як особисте прагнення до застосування фахових знань формується, як правило, під час набуття відповідних знань й актуалізується з набуттям професійного досвіду [34]. Разом з цим, педагогічні ідеали, як власне й уявлення щодо інших професій, можуть формуватися задовго до навчання й безпосереднього освоєння професії. Тому виокремлюючи мотиваційну складову в контексті психологічної готовності до діяльності в умовах європейської інтеграції, доцільно вести мову не лише про формування уявлень щодо євроінтеграційної політики як основи європейськи зорієнтованого світогляду. В основу мотивації слід покласти «очікування» державного службовця або посадової особи місцевого самоврядування в плані професійного розвитку й кар'єрного зростання [30].

Також варто обговорити тезу щодо здатності професійно-педагогічних переконань забезпечувати послідовність дій фахівця, цілеспрямованість його роботи й спілкування. За загальним визначенням, переконання – це «вірування без жодного відтінку сумніву, але часто з емоційним забарвленням; встановлена думка, прийняте вірування. Як об'єкт, переконання – це доктрина чи твердження, в яке хтось твердо вірить» [31]. У контексті філософії переконання визначають як основу світогляду, як ідею, яка пройшла крізь серце людини, пережита і вистраждана нею [32].

З огляду на викладене можна висловити сумнів щодо здатності вірувань, встановлених думок, доктрин чи тверджень, в які вірить фахівець, забезпечувати послідовність його дій, цілеспрямованість діяльності та спілкування. На нашу думку, для налагодження послідовних професійних дій, встановлення й досягнення цілей діяльності та спілкування необхідні, в першу чергу, глибокі професійні знання й досвід роботи у певній сфері діяльності, розуміння вимог до організації та налагодження процесу роботи, стратегічне мислення й володіння

знаннями й техніками переконливого спілкування. А професійні переконання дійсно мають лягти в основу формування як індивідуального, так і групового світогляду фахівця, стати чинником розвитку його самосвідомості [34; 36; 37; 40].

На наш погляд, не повністю розкривається роль і місце професійної етики в психологічній готовності з опорою на моральні норми, питання пов'язані з оцінкою та контролем, ще й до того ж уміння з прищеплення загальнолюдських норм. Так, дослідник Т. Василевська підкреслює, що в значенні «професійна мораль» вживається термін «професійна етика».

За такої інтерпретації значення останньої звужується до опису сукупності моральних цінностей і норм. Однак етика в її широкому розумінні не лише вивчає професійну мораль, обґрунтовуючи ціннісні орієнтації, норми, моральні аспекти поведінки й взаємовідносин, а й сприяє формуванню загальної етичної культури державного службовця, озброює його практичними порадами щодо дій і поведінки у некодифікованих ситуаціях [40; 41; 42; 43].

Тому під час формування й розвитку професійної етики державних службовців, слід зосереджуватись на актуальних проблемах морального життя персоналу державної служби [33]: а) ставлення державних службовців як професійної групи до інтересів суспільства й держави; б) визначення моральних якостей особистості державного службовця; в) виокремлення професіоналізму як факторної моральної якості державного управлінця; г) усвідомлення специфіки моральних відносин державних службовців, держави та суспільства загалом; д) розкриття сутності взаємин усередині професійних колективів державних службовців.

Потребує критичного осмислення рекомендація щодо створення умов для емоційно-чуттєвих переживань аналогічних переживанням діючого фахівця на предмет доцільності й можливості її втілення. Адже студенти навряд чи зможуть «відчувати такі самі емоції і почуття, які виникають у педагогів у їх професійній діяльності», оскільки це зумовлено низкою об'єктивних причин: особливості темпераменту і характеру людини, які в реальній професійній ситуації і в умовах навчання проявляються абсолютно по різному.

Важливою також є вікова різниця, оскільки через вік і професійний досвід працівник реагуватиме на ту чи іншу робочу проблему зовсім по іншому, аніж студент. Тому розглядаючи питання емоційної складової психологічної готовності до професійної діяльності державного службовця в системі «людина-людина» та методів її формування, доцільно орієнтуватися на розвиток емпатії, вміння керувати власним емоційним станом.

Окрім зазначеного, риси, пов'язані з впевненістю, наполегливістю в завершенні справи, управлінням як своєю, так і чужою поведінкою слід було б віднести до емоційно-вольового компоненту, оскільки їх сутність і природа належать до вольової якості.

Отже, системогенез психологічної підсистеми державно-управлінської діяльності є необхідною умовою розвитку загалом системи державно-управлінської діяльності. Зазначені складові психологічної підсистеми професійної діяльності державних службовців є основою для подальшого вивчення їх розвитку, взаємодії та впливу на усю систему державно-управлінської діяльності. Особистісні, емоційні, мотиваційні, комунікаційні та інші складові системогенезу державно-управлінської діяльності вказують на важливість дослідження даного феномену, виявлення його ознак та впливів на здійснення державної служби загалом.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

Таким чином в нашій роботі проаналізовано процеси формування соціально-психологічної компетентності як передумови до здійснення державно-управлінської діяльності. Зокрема, виокремлено та подано характеристику системогенезу соціально-психологічної підсистеми діяльності як однієї із складових системи державно-управлінської діяльності. Загалом системогенез соціально-психологічної системи діяльності включатиме: об'єктні складові (професійні компетентності державних службовців, соціально-психологічне середовище діяльності, особистісні якості тощо), суб'єктні складові (суб'єкти впливу на формування складових), зовнішні та внутрішні фактори впливу; правила і процедури, що регулюють соціально-психологічні відносини у державно-управлінській діяльності; механізми координації складових системи.

У роботі визначено професійні компетентності державних службовців як об'єктні складові соціально-психологічної системи державно-управлінської діяльності, визначена їх роль як формотворчих складових державно-управлінської діяльності. Компетентності у соціально-психологічній підсистемі державно-управлінської діяльності запропоновано проаналізувати з позиції їх систематизації на такі групи: соціально-психологічні компетентності, культурно-поведінкові компетентності, особистісні компетентності. Подана їх характеристика, визначено особливості, що дає змогу сформулювати основні складові, на які спрямовуються подальші дії із застосуванням певних засобів, що загалом є не що інше, як системогенез функцій системи та її складових елементів. Процеси формування соціально-психологічної компетентності визначені перспективними у подальших дослідженнях в частині вивчення механізмів їх формування, впливу на системогенез державно-управлінської діяльності, що загалом дозволить підвищити ефективність функціонування системи державно-управлінської діяльності.

Список літератури.

1. Договор о Европейском Союзе. Консолидированная версия. – М. : Интердиалект+, 2001. – 224 с.
2. Корнещук В. В. Проблема готовності до професійної діяльності в сучасних дослідженнях. / В. В. Корнещук, С. Х. Яворський // Наука і освіта. – 2003. – № 1 – С. 21–24.

3. Глушко О. О. Розвиток у студентів психологічної готовності до професійної діяльності [Електронний ресурс] / О. О. Глушко – Режим доступу: http://www.psyh.kiev.ua/Розвиток_у_студентів_психологічної_готовності_до_професійної_діяльності.
4. Ананьев Б. Г. О проблемах современного человекознания [Електронний ресурс] / Б. Г. Ананьев – СПб.: Питер, 2001. – 272 с. – Режим доступу: http://antistres.pp.ua/wordpress/wp-content/uploads/2012/02/267799_07948_ananev_b_g_o_problemah_sovremennogo_chelovekoznanija1.pdf
5. Логачов М. Г. Психологічна підготовка особового складу спеціальних підрозділів ОВС до дій в екстремальних ситуаціях : дис. ... канд. психол. наук. : 19.00.06. / М. Г. Логачев – Х., 2001. – 184 с.
6. Назаров О. А. Динамика первичной психологической адаптации к условиям учебы и службы в учебных заведениях МВД Украины : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01. / О. А. Назаров – Х., 2000. – 181 с.
7. Барбан М. Ю. Рефлексія професійного становлення в студентські роки : автореф. дис... канд. психол. наук. / М. Ю. Барбан.– К., 1999. – 20 с.
8. Иванова Е. В. Социально-психологическая адаптация курсантов в ВУЗе МВД как этап профессионального становления будущих сотрудников пенитенциарной системы : дис... канд. психол. наук : 19.00.06. / Е. В. Иванова – К., 1999. – 189 с.
9. Половникова Ж. Ю. Формирование психологической готовности сот рудника охраны к осуществлению профессиональной деятельности: дис... канд. психол. наук: 19.00.06. / Ж. Ю. Половникова– Харьков, 1995. – 141 с.
10. Щербатюк Б.А. Психологічні особливості самовизначення жінок, орієнтованих на управлінську діяльність: Автореф. дис... канд. псих. наук. - К., 2006. - 20 с.
11. Колісніченко Л. А. Психологічні особливості саморегуляції у професійній діяльності менеджерів : автореф. дис. ... канд. психол. наук. / Л. А. Колісніченко– К., 2004. – 20 с.
12. Хапілова В.П. Соціально-психологічні умови формування конкурентоздатності майбутніх менеджерів: Автореф. дис... канд. псих. наук. -К.,2006. -20 с.
13. Завірюха В.В. Формування здатності до професійного самозростання студентів в умовах інноваційного навчання: Автореф. дис... канд. псих. наук. - К., 2007. - 20 с.
14. Літвінова О.В. Вплив тендерних експектацій на соціально-рольову позицію майбутнього фахівця: Автореф. дис... канд. псих. наук. - К., 2007. 20 с.
15. Федоришин Б.О. Психолого-педагогічні основи професійної орієнтації: Автореф. дис... док. пед. наук. - К., 1996. - 50 с.
16. Іванцев Н.І. Динаміка ціннісних орієнтацій студентської молоді протягом професійної підготовки: Автореф. дис... канд. псих. наук. - К., 2001. - 20 с.
17. Марусинець М. Прикладні аспекти дослідження професійної ідентичності особистості / М. Марусинець // Соціальна психологія. – 2005. – №11. – С. 90–97.
18. Єрмакова С. С. Кризи професійного становлення / С. С. Єрмакова // Наука і освіта. – 2005. – № 5-6. – С. 58–61.
19. Шаров Ю. П. Інноваційні інструменти публічного адміністрування: європейський контекст [Електронний ресурс] / Ю. П. Шаров // Публічне управління: теорія та практика. – 2010. – № 1. – С. 5–9. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Pubupr/2010/2010-1/doc/1/01.pdf.
20. Рудакевич М. Готовність української державної служби до інтеграції в європейський етичний простір /М. Рудакевич // 36. матеріалів наук-практ. конф. за між нар. участю. – 2002. – Т. 2. – С. 162–165.
21. Молчанова Ю. Психологічна готовність керівника до управління як передумова здійснення управлінської діяльності / Ю. Молчанова // 36. матеріалів наук. практ. конф. за міжнар. участю. – 2001. – Т. 2. – С. 343–346.
22. Хаджирадєва С. Мовна і мовленнєва компетенція та компетентність державних службовців у контексті вивчення їх готовності до професійно-мовленнєвої комунікації / С. Хаджирадєва // Вісник НАДУ при Президентіві України. – 2004. – № 4. – С. 450–454.
23. Сकोчиляс С. Психологічне забезпечення адаптаційного періоду військовослужбовців строкової служби. [Електронний ресурс] / С. Сकोчиляс – Львів : ЦПД, 2001. – Режим доступу: http://www.rambler.ru/ad_period.2.html
24. Мойсеєнко А. О. Готовність населення України до діяльності в інформаційному суспільстві [Електронний ресурс] / А. О. Мойсеєнко // Інформаційне суспільство України. – 2004. – Режим доступу: http://www.isu.org.ua/uploads_publications.31.doc
25. Кулініч І. О. Трудове самовизначення студентської молоді в умовах нової соціальної перспективи. [Електронний ресурс] / І. О. Кулініч – Режим доступу: http://www.sociology.kharkov.ua/docs/chten_01/kulnich.doc
26. Грицяк І. А. Управління в Європейському Союзі: теоретичні засади : монографія / І. Грицяк – К. : Вид-во НАДУ, 2005. – 236 с.
27. Папернова Т. В. Особливості формування професійної спрямованості старшокласників з використанням інформаційних технологій [Електронний ресурс] / Т. В. Папернова – Режим доступу: <http://users.kpi.kharkov.ua/lre/mcad2000/17.htm>

28. Акімов О. О. Професійна підготовка державних службовців в умовах євроінтеграції як науково-практична проблема: стан дослідження психологічної готовності в системах „людина-людина” / О. О. Акімов // 36. наук. пр. ДонДУУ. – Донецьк : ДонДУУ, 2009. – № 2 (48). – С. 205–211. – (Серія “Державне управління”).
29. Кондрашова Л.В. Моральна психологічна готовність студента до вчительської діяльності. /Л. В. Кондрашова. – Київ: Вища школа, 1987. – 101 с.
30. Теоретико-методологічне обґрунтування і методика вивчення потреби в навчанні державно-управлінських кадрів з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України: монографія / В. Г. Понеділко, О. М. Хмелевська, Ю. О. Молчанова : За заг. ред. В. І. Лугового, В. Г. Понеділко. – К. : Вид-во НАДУ, 2005. – 84 с.
31. Философия: Энциклопедический словарь. [Электронный ресурс] / под редакцией А. А. Ивина — М. : Гардарики. 2004. – Режим доступа: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_philosophy/1254/УБЕЖДЕНИЕ
32. Філософія і світогляд. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://kimo.univ.kiev.ua/Phil/01.htm>.
33. Василевська Т. Е. Особистісні виміри етики державного службовця: монографія / Т. Е. Василевська. – К. : НАДУ, 2008. – 336 с.
34. Акімов О.О. Концептуальні основи системогенезу професійної діяльності державних службовців в Україні: монографія / О. О. Акімов. – К. : «Центр учбової літератури», 2019.– 370 с.
35. Акімов О.О. Робастність системи професійної діяльності державних службовців: системогенезний контекст. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 5. С. 104–109.
36. Акімов О.О. Концепт системогенезу професійної діяльності державних службовців / О.О. Акімов // *Інвестиції: практика та досвід*. – 2018. – № 23. – С. 133 – 138.
37. Акімов О.О. Психологічні аспекти проявів корупції в державному управлінні / О.О. Акімов // *Державне управління: теорія та практика*. – 2014. – № 1. – С. 181–188.
38. Кринична І.П. Компетенційний підхід до професійної діяльності публічних службовців в умовах євроінтеграції / І.П. Кринична, О.О. Акімов // *Публічна служба: системна парадигма : кол. моногр. / К.О. Ващенко, С.М. Серьогін, Є.І. Бородін, Н.А. Липовська, Н.Г. Сорокіна [та ін.] ; за заг. ред. С. М. Серьогіна. – Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. – С. 132-143.*
39. Акімов О.О. Системогенез професійної діяльності державних службовців / О. О. Акімов // *Теорія та практика публічної служби : матеріали наук.-практ. конф., 21 грудня 2018 р., Дніпро / за заг. ред. С. М. Серьогіна. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2018. – С. 5-7.*
40. Акімов О.О. Функціональні чинники системогенезу професійної діяльності державних службовців. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 24. С. 68–74.
41. Акімов О. О. Концепт системогенезу діяльності державних службовців в контексті управління соціальним і гуманітарним розвитком / О.О. Акімов // *Проблеми управління соціальним і гуманітарним розвитком : матеріали XII регіон. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (30 листопада 2018 р.) / за заг. ред. О. Б. Кіреєвої. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2018. – С. 14-17.*
42. Акімов О.О. Соціально-психологічний складник у системогенезі професійної діяльності державних службовців / О. О. Акімов // *Публічне адміністрування: теорія та практика. – 2018. – Вип. 2(20). - Режим доступу: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2018-02\(20\)/index.html](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2018-02(20)/index.html).*
43. Акімов О.О. Професійні компетенції державних службовців як чинник модернізації вищої освіти / О. О. Акімов // *Публічне урядування. - 2016. - № 1. - С. 189-199.*
44. Карпа М. І. Функціональний підхід до поняття посади державної служби / М. І. Карпа // *Ефективність держ.управління* (текст): зб.наук.пр. ЛРІДУ НАДУ, 2014. - Вип. 40. - С. 432-440.
45. Баштанник А.Г. Організаційні засади формування інтегрованих систем публічного управління в контексті європейського інтеграційного процесу / А.Г. Баштанник, В.В. Баштанник // *Науковий вісник Академії муніципального управління* [Текст]. – 2012. – № 4 – С. 15 – 26. – (Серія “Управління”).
46. Баштанник В. Структурні характеристики та тенденції організаційного розвитку національних систем публічного управління в умовах сучасних євроінтеграційних процесів /В. Баштанник//*Вісн. НАДУ. – 2009. – №1. – С. 5 – 16.*
47. Баштанник В. Трансформація державного управління в контексті європейських інтеграційних процесів : монографія / В. В. Баштанник. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2010. – 390 с.
48. Сурай І. Г. Формування та розвиток еліти в державному управлінні: історія, методологія, практика : монографія / І. Г. Сурай. – К. : ЦП “КОМПРИНТ”, 2012. – 332 с.

References.

1. EU (2001), Dogovor o Evropejskom Sojuze. Konsolidirovannaja versija [Treaty of the European Union. Consolidated Version], Interdialect, Moscow, Russia.
2. Korneshchuk, V.V. (2003), “The problem of readiness for professional activity in modern research”, Science and Education. vol. 1, pp. 21-24.
3. Glushko, A.A. (1999), “The development of students' psychological readiness for professional activities”, available at: http://www.psyh.kiev.ua/Razvitok_u_studentiv_psychological_readiness_to_professional_diality. (Accessed 14 Jan 2020).
4. Ananiev, B. G. (2001), “On the problems of modern human science”, available at: <http://antistres.pp.ua/wordpress/wp->

- content/uploads/2012/02/267799_07948_ananev_b_g_o_problemah_sovremennogo_chelovekoznaniiya1.pdf (Accessed 10 Jan 2020).
5. Logachev, N. G. (2001), "Psychological training of personnel of special units of the Department of Internal Affairs for actions in extreme situations", Abstract of Ph.D. dissertation, Psychology, Kharkiv, Ukraine.
  6. Nazarov, A.A. (2000), "Dynamics of primary psychological adaptation to the conditions of study and service in educational institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine", Abstract of Ph.D. dissertation, Psychology, Kharkiv, Ukraine.
  7. Barban, M. Yu. (1999), "Reflection of professional formation in the student years", Abstract of Ph.D. dissertation, Psychology, Kyiv, Ukraine.
  8. Ivanova, E.V. (1999), "Socio-psychological adaptation of cadets at a higher education institution of the Ministry of Internal Affairs as a stage in the professional development of future employees of the penitentiary system", Abstract of Ph.D. dissertation, Psychology, Moscow, Russia.
  9. Polovnikov, Zh. Yu. (1995), "Formation of the psychological readiness of the security guard personnel for professional activities", Abstract of Ph.D. dissertation, Psychology, Kharkiv, Ukraine.
  10. Scherbatyuk, B.A. (2006), "Psychological features of the self-determination of women oriented to managerial activity", Ph.D. Thesis, Psychology, Moscow, Russia.
  11. Kolisnichenko, L. A. (2004), "Psychological features of self-regulation in the professional activities of managers", Ph.D. Thesis, Psychology, Kyiv, Ukraine.
  12. Hapilova, V.P. (2006), "Socio-psychological conditions for the formation of competitiveness of future managers", Ph.D. Thesis, Psychology, Kyiv, Ukraine.
  13. Snowstorm, V.V. (2007), "The formation of the ability to professionally grow students in innovative learning", Ph.D. Thesis, Psychology, Moscow, Russia.
  14. Litvinova, A.V. (2007), "The influence of tender projections on the socio-role position of the future specialist", Ph.D. Thesis, Psychology, Moscow, Russia.
  15. Fedorishin, B.A. (1996), "Psychological and pedagogical foundations of vocational guidance", Ph.D. Thesis, Pedagogics, Moscow, Russia.
  16. Ivantsev, N.I. (2001), "Dynamics of value orientations of student youth during vocational training", Ph.D. Thesis, Psychology, Moscow, Russia.
  17. Marusynets, M. (2005), "Applied aspects of the study of professional personality identity", Social Psychology. vol. 11, pp. 90-97.
  18. Ermakova, S. S. (2005), "Crisis of professional development". Science and Education, vol. 5-6, pp. 58-61.
  19. Sharov, Yu.P. (2010), "Innovative instruments of public administration: the European context", Public Administration: Theory and Practice. vol. 1, pp. 5-9, available at: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Pubupr/2010/2010-1/doc/1/01.pdf (Accessed 10 Jan 2020).
  20. Rudakevich, M. (2002), "Readiness of the Ukrainian public service for integration into the European ethical space", Zb. materialiv nauk-prakt. konf. za mizh nar. uchastiu [Sat. materials scientific method. conf. for between people participation], vol. 2, pp. 162-165.
  21. Molchanova, Yu. (2001), "Psychological readiness of the head for management as a prerequisite for the implementation of management activities", Zb. materialiv nauk-prakt. konf. za mizh nar. uchastiu [Sat. materials science. practical. conf. by international participation], vol. 2, pp. 343-346.
  22. Hadzhiradeva, S. (2004), "Linguistic and speech competence and competence of civil servants in the context of studying their readiness for professional-speech communication", Bulletin of NASU under the President of Ukraine, vol. 4, pp. 450-454.
  23. Skochilas, S. (2001), "Psychological support of the adaptation period of military servicemen", GPA, available at: http://www.rambler.ru/ad_period.2.html (Accessed 19 Jan 2020).
  24. Moiseenko, A.A. (2004), "Readiness of the population of Ukraine for activities in the information society", Information society of Ukraine, available at: [www.isu.org.ua/uploads.publications.31.doc](http://www.isu.org.ua/uploads/publications.31.doc) (Accessed 19 Jan 2020).
  25. Kulinich, I. A. (1999), "Labor self-determination of student youth in a new social perspective", available at: http://www.sociology.kharkov.ua/docs/chten_01/kulinich.doc (Accessed 19 Jan 2020).
  26. Gritsak, I.A. (2005), *Upravlinnia v Yevropejs'komu Soiuzi: teoretychni zasady* [Management in the European Union: Theoretical Foundations], Publishing House of NASU, Kyiv, Ukraine.
  27. Papernov, T. V. (2000), "Features of the formation of the professional orientation of high school students using information technology", available at: <http://users.kpi.kharkov.ua/lre/mcad2000/17.htm> (Accessed 19 Jan 2020).
  28. Akimov, O.O. (2009), "Vocational training of civil servants in the context of European integration as a scientific and practical problem: the state of the study of psychological readiness in systems "person-person", Zb. nauk. pr. DonSUU (Series "Public Administration"), vol. 2 (48), pp. 205-211.
  29. Kondrashova, L. V. (1987), *Moral'na psikhologichna hotovnist' studenta do vchytel's'koi diial'nosti* [Moral psychological readiness of a student for teaching], Higher school, Kyiv, Ukraine.
  30. Ponedilko, V. G., Khmelevskaya, A. N. and Molchanova, Yu. A. (2005), *Teoretyko-metodolohichne obgruntuvannia i metodyka vyvchennia potreby v navchanni derzhavno-upravlins'kykh kadrov z pytan' ievropejs'koi ta ievroatlantychnoi intehratsii Ukrainy* [Theoretical methodological justification and methodology for studying the need for training government officials on European and Euro-Atlantic integration of Ukraine], Publishing House of NAGU, Kyiv, Ukraine.

31. Encyclopedic Dictionary (2004), "Philosophy", available at: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_philosophy/1254/(Accessed 11 Jan 2020).
32. kimo.univ.kiev.ua (2001), "Philosophy and worldview", available at: <http://kimo.univ.kiev.ua/Phil/01.htm>. (Accessed 10 Jan 2020).
33. Vasilevskaya, T. E. (2008), "*Personal measurements of the ethics of a public servant*", [Personal dimensions of public servant ethics], NAGU, Kyiv, Ukraine.
34. Akimov, O.O. (2019), "*Conceptual foundations of the systemogenesis of the professional activities of public servants in Ukraine*" [Conceptual bases of systemogenesis of professional activity of civil servants in Ukraine], Center for educational literature, Kyiv, Ukraine.
35. Akimov, O. (2019), "The robustness of the system of professional activity of public employees: systemogenesial context", *Investytsiyyi: praktyka ta dosvid*, vol. 5, pp. 104–109.
36. Akimov, O.O. (2018), "The concept of the system genesis of the professional activities of public servants", *Investytsiyyi: praktyka ta dosvid*, vol. 23, pp. 133-138.
37. Akimov, O.O. (2014), "Psychological aspects of corruption in public administration", *Derzhavne upravlinnia: teoriia ta praktyka*, [Online], vol. 1, pp. 181-188, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2014_1_23 (Accessed 19 Jan 2020).
38. Krynychna, I.P. and Akimov, O.O. (2017), "Competent approach to professional activity of public servants in the context of European integration", *Publichna sluzhba: systemna paradygma* [Public service: a systemic paradigm], DRIDU NADU, Dnipro, Ukraine, pp. 132-143.
39. Akimov O.O. (2018), "Systemogenesis of the professional activities of public servants", *Teoriia ta praktyka publichnoi sluzhby: materialy nauk.-prakt. konf.* [Materials of scientific and practical. conf. Theory and practice of public service], DRIDU NADU, Dnipro, Ukraine, 21 December, pp. 5-7.
40. Akimov, O.O. (2018), "Functional factors of the system genesis of the professional activities of civil servants", *Investytsiyyi: praktyka ta dosvid*, vol. 24, pp. 68–74. DOI: 10.32702/2306-6814.2018.24.68
41. Akimov, O.O. (2018), "The concept of a systemic system of civil servants in the context of social and humanitarian development management", *Problemy upravlinnia sotsial'nym i humanitarnym rozvytkom : materialy KhII rehion. nauk.-prakt. konf. za mizhnar. uchastiu* [Materials of the KhII region. scientific and practical. conf. by international participation. Problems of managing social and humanitarian development], DRIDU NADU, Dnipro, Ukraine, 30 November, pp.14-17.
42. Akimov, O.O. (2018), "Socio-psychological component in the systemogenesis of the professional activities of public servants", *Public Administration: Theory and Practice*, [Online], vol. 2 (20), available at: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2018-02\(20\)/index.html](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2018-02(20)/index.html) (Accessed 19 Jan 2020).
43. Akimov, O.O. (2016), "Professional competencies of public servants the factor of modernization of education", *Public administration*, vol. 1, pp. 189–199.
44. Karpa, M.I. (2014), "Functional Approach to the Concept of Positions of the Civil Service", *Efficiency of State Management (text): Zb.nauk. LEADU NADU under the President of Ukraine*, Vol. 40, pp. 432-440.
45. Bashtannyk, A.H. and Bashtannyk, V.V. (2012), "Organizational bases of formation of integrated systems of public management in the context of the European integration process", *Naukovyi visnyk Akademii munitsypalnoho upravlinnia*, vol. 4, pp. 15-26.
46. Bashtannyk, V. (2009), "Structural characteristics and tendencies of organizational development of national systems of public management in the conditions of modern European integration processes", *Visn. NADU*, vol. 1, pp. 5-16.
47. Bashtannyk, V. (2010), *Transformatsiia derzhavnoho upravlinnia v konteksti yevropeiskykh intehratsiinykh protsesiv* [Transformation of Public Administration in the Context of European Integration Processes], DRIDU NADU, Dnipro, Ukraine.
48. Surai, I.H.(2012), *Formuvannia ta rozvytok elity v derzhavnomu upravlinni: istoriia, metodolohiia, praktyka* [Design and development of the elite in public administration: history, methodology, practice], TsP "KOMPRYNT", Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 20.02.2020 р.